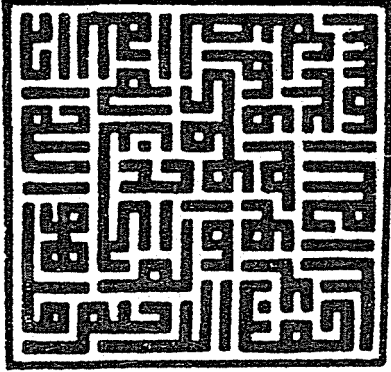

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

11. Sayı

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi - ERZURUM 1993

KUR'ANIN EZBERLENİP UNUTULMASI

Uz. Zeki YILDIRIM

I- KUR'AN-I EZBERLEMENİN EHEMMİYETİ :

İslâm dini Kur'an'ın okunmasını, ezberlenmesini, ısrarla teşvik etmiştir. Kur'an ile meşgul olmak en faziletli ibadetlerdendir¹. Bir hadiste, Kur'an tilavetinin şeref ve mertebesi şöyle ifade edilmiştir : "Hafız olup ta Kur'an okuyan kimse, Melâike-i Kiram ile beraberdir. Kendisine zor geldiği halde Kur'an okuyana ise iki ecir vardır"². Buna göre, Kur'an okumakta mahareti olan ve O'nu devamlı tilâvet eden kimse; okuması veya hızının zayıflığı sebebiyle okumakta güçlük çeken kimseden hiç kuşkusuz daha hayırlıdır. Ancak zorla okuyan kimsenin iki ecir alması da son derece ilginçtir. Çünkü güçlük de olsa Kur'an okumaya devam eden, zamanla O'nun halâvetini tadacak, manevi atmosferine girecektir. Dolayısıyla hem okuma ve hem de güçlük çekme sevabı alacaktır. Herkesin kuvvetli hızı veya işlek okumaya sahip olması beklenemez. Bazıları Kur'an okurken zorlanabilir. Rahat okumak için sabır ve gayret gerekir. Bittabi böylelerine Allahu Tealâ daha çok sevab lutfedecektir.

Kur'an ezberleme ile alakalı başka bir hadis ise şöyledir : "Kim Kur'an'ı okur ve ezberlerse, Allah onu cennetine sokar ve alestinden cehenneme girmeyi hak eden on kişiye şefaahat etme hakkı tanır"³. Tirmizi'nin rivâyetinde ise : Helâlini helâl, harâmını harâm kabul ederse..."⁴ ziyadesi vardır.

Hız. Peygamber (S.A.V.), Kur'an ehlini ve hafızları devamlı övmüş ve takdir etmiştir. Bazı hadislerinde sahâbeden meşhur hafızları

¹ Fatır Sûresi, 29-30; Ali İmran Sûresi, 113; Suyûti, Cami'u's-Sağır, I, 50; Cezeri, en-Neşr, I, 3 vd.

² Buhâri, Tefsiru'l-Kur'an, VI, 80; Tirmizi, V, 171, (H. No: 2904).

³ İbn Mâce, Sünen, I, 78, (H. No : 216).

⁴ Tirmizi, V, 171, (H. No : 2905).

saydığı gibi; bir hadisinde de şöyle buyurmuştur : "Ümmetimin en şereflipleri hamele-i Kur'an olan (hafızlar) dır"⁵. Bu vasıf, İslâm Dininde Kur'an'ın hatırı ve fazileti sebebiyle hafızlara verilmiş en büyük payedir. Kur'an'ı ezberleyen, O'na layık olmaya çalışan ve yaşantısını O'nun feyizli ahkâmına göre tanzim eden Kur'an ehlinin bir övgüsü de, Hz. Resûlullah'ın dilinden şöyle ifade edilmiştir : "Kur'an hafızları, İslâm'ın bayraktarıdır. Onlara ikram eden Allah'a ikram etmiş olur. Aziz ve celil olan Allah'ın lâneti, onlara ihanet edenlere olsun"⁶. Diğer taraftan, "Kur'an'ı okuyun ve ezberleyin. Şüphesiz ki yüce Allah Kur'an'ı ezberleyen kalbe azab etmez" şeklinde bir hadisle karşılaşırız⁷. Aynı mealde başka bir hadis te şu şekildedir : "Allah Kur'an'ı ezberleyen kula azab etmez"⁸. Enes'ten rivâyet edilen bir hadiste ise şu müjde verilmiştir : "Kur'an'ı, hıfzetmek suretiyle kendisinde toplayan kişiyi, Allah ölünceye kadar aklıyla faydalandırır"⁹.

Meallerini verdiğimiz hadislerde sözkonusu edilen hafız tabii ki sadece Kur'an'ı ezberleyen olmasa gerekir. Kur'an hamili herkesten ziyade Kur'an'a saygı duymalı, bütün mevcudiyetiyle O'na sarılmalıdır. Gerçek manâda Kur'an okuyan ve dinleyenlerin psikolojik durumlarını yine Kur'an çok güzel bir şekilde tasvir etmektedir : "Kur'an okunduğu zaman onların imanları ziyadeleşir" (Enfâl, 3), "derileri ürperir, kalpleri yumuşar" (Zümer, 23). Rahmet ayetlerini okurken kalblerinde bir yumuşama; azâb ayetlerini tilâvet ederken bedenlerinde bir titreme hissederler¹⁰. Kur'an ehli güzel ahlâk ile muttasıf, dünyanın fani nimetlerine değer vermeyen, her nevi dünyevî menfaat eğilimlerinden uzak dırmalıdır. Okuduğunu anlayan, manâlarını tefekkür eden, sabır, takvâ, tevazu ve şahsiyet sahibidir. Kur'an ise onların hayat tarzı ve yaşama modelidir.

⁵ Aclûni, Keşfü'l-Hafâ, I, 129, (H. No : 320); Heysemî, Mecme'u'z-Zevâid, VII, 167.

⁶ Deylemî, el-Firdevs, II, 135, (H. No : 2690); Alaüddin el-Hindî, Kenzu'l-Ummâl, I, 523, (H. No: 2344).

⁷ İ. Karaçam, Kur'an'ın Faziletleri ve Okunma Kaideleri, s. 92.

⁸ Deylemî, el-Firdevs, V, 155 (H. No : 7798); Alaüddin el-Hindî, a.g.e., I, 536, (H. No : 2401).

⁹ Suyûtî, Cami'u's-SAğir, II, 169; Alaüddin el-Hindî, a.g.e., I, 518, (H. No : 2318).

¹⁰ Nevevî, et-Tıbyân, s. 65 vd.

İşte kendilerine gıpta edilmesi lazım gelen, Kur'an'da vasıfları sayılan, hadislerde medhedilen, bu kişilerdir. Yoksa Kelâmullah'ın öngördüğü ihlâs ve samimiyetten uzak okuyucuların manevî durumları hiçte iyi değildir. Onlar çok feci bir şekilde kınanmıştır¹¹. Kur'an'a layık olmayan hafızların bu şekilde itham edilmeleri, okuduklarından istifade edemeyip, gaflet içine düşmeleri, hayatlarını Kur'an nizamına uyduramamaları sebebiyledir. İleride de görüleceği üzere, Kur'an'ı ezberledikten sonra unutanlar, Hz. Resûlullah (S.A.V.) tarafından tenkit edilmişlerdir.

İslâm Dininde Kur'an'ı ezberlemek veya öğretmek farz-ı kifâyedir. Namaz caiz olacak kadar Kur'an ezberlenmesi her müslümana farz-ı ayındır¹². Bu nedenledir ki müslümanlar daha ilk günlerden beri nazil olan Kur'an'ı ezberlemeye gayret sarfetmişlerdir. Bu iş, Hz. Peygamber (S.A.V.) zamanında başlamış, günümüze kadar gelmiştir. Yarışma yaparcasına Kur'an okunmuş, ezberlenmiş ve okutulmuştur. Tahminlere göre bugün yeryüzünde milyonlarca hafız vardır¹³.

Ülkemizde de Kur'an eğitimine büyük önem verilmektedir. Her yıl yüzlerce hafız yetiştirilmektedir. Bugün sadece Erzurum İmam Hatip Lisesi'nde beşyüzün üzerinde hafız öğrenci bulunmaktadır.

Kur'an ezberlemenin bir yaşı yoktur. Genellikle küçük yaşlarda (meselâ 7-15 yaş arasında) ezberlenir. Teamül budur. Eğitim ve öğretime evvelâ Kur'an'ın okunması ve ezberlenmesi ile başlanır. Daha sonra diğer ilimlere geçilir. İslâm alimlerinin büyük bir çoğunluğu önce hafızlıklarını tamamlamış, daha sonra diğer ilimleri tahsil etmişlerdir.

II, KUR'AN-I UNUTMANIN CEZASI

Kur'an'ın ezberlenmesi, ne kadar faziletli sayılmışsa; unutulması da o derece tehlikeli ve günah kabul edilmiştir. Meşrû bir

¹¹ Bkz. Buhâri, Fedrâilü'l-Kur'an, VI, 115; İbn Mâce, Sünen, I, 94, (H. No 256); Suyûtî, a.g.e., II, 154.

¹² İbn Abîdîn, Reddül-Muhtar, I, 538; Aynî, Umdetu'l-Kârî, XX, 43.

¹³ M. Hamidullah, Kur'an-ı Kerim Tarihi, s. 54.

özre mebni olmadan, ezberlerin unutulması gayet açık bir dille takbih edilmiştir. Hatta Yüce Allah (c.c.), Kur'an'a ehemmiyet vermeyip O'nu unutanların ahirette unutulacağını, Tâhâ sûresi 124-126. ayetlerinde şu şekilde açıklar : "Kim benim zikrimden yüz çevirirse, onun hakkı dar bir geçimdir. Ve biz onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz. (Artık o zaman), Rabbim, beni niçin körleştirdin ? Halbuki ben gerçekten görür vaziyette idim, der: (Allahu Tealâ cevap olarak şu karşılığı) verir : Öyledir, sağa ayetlerimiz geldi de sen onları unuttun. İşte bugün de öyle unutulursun", Kurtûbî, "Kim zikrimden yüz çevirirse" sözündeki "zikır" den maksadın, din, Kur'an'ın tilâveti veya Kur'an ile amel olduğunu savunur¹⁴. Acaba ayette geçen "unutma" sözünden hangi manâ kastedilmiştir ? Müfessirlerin çoğuna göre : "ayetlerin unutulmasından maksat, onlara iman edilmemesi, hükümleriyle amel olunmamasıdır"¹⁵. Buna rağmen bazı İslâm alimleri, unutmanın hakikî ve mecazî yönlerden olacağını söylemişlerdir. Hakikî ve mutlak manasıyla, Kur'an lafızlarının unutulması; mecazî manasıyla da iman ve amel edilmemesi kastedilmiştir¹⁶. İbn Kesîr de, müfessirlerden ayeti bu şekilde anlayanların bulunduğunu haber vermektedir¹⁷.

Unutma olayı, lafız cihetiyle olabildiği gibi, önem vermeme, terketme, dönüp bakmama şeklinde de olabilir. Ulemânın çoğunluğu, her ne kadar Kur'an ahkâmına inanmama ve dolayısıyla prensipleriyle amel etmeme şeklinde manâ vermişse de, ezberini unutan kimse, dolaylı yönden de olsa bu ayetin muhtevasına girer.

Hiç kimse de isteyerek ezberini unutmaz. Ancak unutma olayına ortam hazırlayan sebepler kişinin elindedir. Bu hususu, Hz. Resûlullah (S.A.V.) gayet sarîh bir şekilde açıklamıştır. Enes b. Mâlik'ten nakledilen bir hadis şöyledir : "Mü'min bir kişinin mescidden alıp dışarı attığı çör-çöpe varıncaya kadar ümmetimin

¹⁴ Kurtûbî, el-Câmi'u Li Ahkâm'l-Kur'an, XI, 258-259; et-Tızkâr fi Efdâl'l-Ezkâr, s. 163.

¹⁵ Alûsî, Rûhu'l-Me'ânî, XVI, 278-279; Razi, Mefâtihu'l-Gayb, XXII, 131; Ebu's-Suûd, İrşadu Akl's-Selîm, VI, 48; Kurtûbî, a.g.e., XI, 258-259.

¹⁶ Ebûbekir İbnu'l-Arabî, Arîdetu'l-Ahvezî, XI, 37-39; Alûsî, a.g.e., XVI, 278-279.

¹⁷ İbn Kesîr, Tefsîr Zeyli, s. 43.

yaptığı amellerin sevapları bana gösterildi. Aynı şekilde, onların günahları da bana arzedildi. Bunların içerisinde Kur'an'dan öğrendiği süre veya ayeti unutan kimsenin günahından daha büyüğünü görmedim"¹⁸. İbnü'l-Arabî, bu hadisi şerh ederken : "unutma, ya harflerin ve kelimelerin insanın kalbinden gitmesiyle veya Kur'an ezberinde olduğu halde O'na göre amel etmemekle olur" diyor¹⁹.

Sa'd b. Ubade, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın aynı konuda şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir : "Kur'an okuyan sonra da O'nu unutan kişi, kıyamet günü Allah'ın huzuruna cüzzam illetine yakalanmış olarak varır"²⁰. Keza Kur'an'ın unutulması ile ilgili başka bir hadis te Abdullah İbn Mes'ûd tarafından rivayet edilmiştir : "Kur'an öğrenenlerden birinin, ben şu şu ayetleri "unuttum" demesi ne fena bir şeydir. Belki "unutturuldu" demek gerekir. (Ey Kur'an sahibi hafızlar) Kur'an'ı devamlı okuyup müzakere ediniz. Çünkü, Kur'an'ın hafız kişilerin gönüllerinden ayrılp (silinep) gitmesi, devenin kurtulup kaçmasından daha zorlu olur"²¹. Görüldüğü üzere ezberlenen Kur'an için "unuttum" tabirinin kullanılması, O'na önem vermemeyi, aldırış etmemeyi ifade ettiği için hoş görülmemiştir²². Buna mukabil "unutturuldum" veya "unutuldu" tabirlerinde bir gaflet ve hafife alma söz konusu değildir²³.

Buraya kadar anlatılanlardan çıkan sonuca göre : unutmaya iki türüdür :

- a) Ezberlenen yerlerin unutulması,
- b) Kur'an okumayı öğrenen kimselerin, artık yüzünden okuyamayacak derecede Kur'an yazısını unutmaları.

Hadislerde geçen unutmaya her iki şekilde anlayan din bilgileri varsa da, ulemanın çoğunluğu, unutmaya mutlak manâda

¹⁸ Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, V, 178, (H. No: 2916); Kurtûbî, et-Tlzkâr, s. 164.

¹⁹ İbnü'l-Arabî, Arîdetü'l-Ahvezi, XI, 37.

²⁰ Ebû Davûd, Sünen, II, 75, (H. No: 1474); Darimî, Sünen, II, 529, (H. No: 3340); Haysemî, a.g.e., V, 167.

²¹ Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, VI, 109; Tirmizî, Kıraat, V, 193, (H. No: 2942); Müslim, I, 544, (H. No: 544).

²² Suyûtî, Adabü't-Tlâveti'l-Kur'an, s. 122.

²³ K. Miras, Tecrid-Sarih Tercemesi, XI, 242.

anlamışlardır²⁴. Şu halde, gerek Kur'an öğrenenler ve gerekse hafız olanların Kur'an'ı devamlı okumaları ve tekrar etmeleri gerekir. Unutmamanın en önde gelen şartlarından biri tekrar etmektir. Nitekim Hz. Peygamber (S.A.V.) bu konuda ısrarlı olarak şu öğütleri verir : "Kur'an sahibi hafızın durumu, bağlı deve sahibinin misali gibidir. Deve sahibi devesini gözetirse, onu tutabilir. Şayet onu bırakırsa, deve kaçır gider"²⁵. Kur'an'ın elden bırakılmamasını öğütleyen diğer bir hadiste de Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur : "Kur'an'ı muhafazaya ihtimam gösteriniz. Hayatım yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Kur'an'ın hafızadan çıkıp kaçması, bağlı devenin (ihtimamsızlık sebebiyle) boşanıp kaçmasından daha zordur"²⁶.

İşte bu yüzden Kur'an'ın unutulması büyük bir hata ve noksanlıktır. Selef alimlerimizin çoğuna göre, Kur'an'ı unutmak günah-ı kebâir (büyük günah) dir²⁷.

Dinimiz devamlı Kur'an okumayı, O'nu düşünmeyi, tekrar etmeyi ve hatta teberrüken yüzüne bakmayı ısrarla mü'minlerden istemiştir. Bu noktada bir hususun açıklığa kavuşturulması lazım gelir. Acaba, günde ne kadar Kur'an okuyacağız, veya kaç günde hatim yapacağız ? Bu konuda belli bir ölçü konulmamıştır. Hangi sürenin ne kadar bir zaman içerisinde okunacağına dair bir kayıt yoktur. "Kur'an'ın bir haftada bitirilmesini müstehab sayan"²⁸ bir rivayet olduğu gibi; "Yıldı iki hatim yapan Kur'an'ın hakkını ödemiş olur. Çünkü Hz. Resûlullah (S.A.V.) vefat ettiği sene Kur'an'ı Cebrail (A.S.)'e iki defa arzemişlerdi"²⁹ şeklinde bir istekle de karşılaşırız. Ayrıca Kur'an'ın üç günden az bir zamanda hatmedilmesi mekruh görülmüştür³⁰. Bu konuda hem Peygamber (S.A.V.)'den ve hem de seleften çok rivayet gelmiştir. Bu değişik rivayetlerin hiç birisi, mecburiyet ifade etmez. Herkesin meşguliyeti, ehliyeti, gücü farklıdır.

²⁴ Abdullah Aydemir, Kur'an'ın Faziletleri, s. 48.

²⁵ Buhâri, Fedâilu'l-Kur'an, VI, 109.

²⁶ Buhâri, Fedâilu'l-Kur'an, VI, 109; K. Miras, Tecrid, XI, 242.

²⁷ Aynî, Umdetu'l-Kâri, XX, 50.

²⁸ Zerkeşi, Bedru'd-Din Muhammed b. Abdullah, el-Burhân, I, 470.

²⁹ Zerkeşi, a.g.e., I, 471; Kurtûbî, et-Tizkâr, s. 81-87.

³⁰ Ebû Davûd, Sünen, II, 54, (H. No: 1390); Tirmizî, V, 196, (H. No: 2946).

Dolayısıyla herkes kendi özel durumuna göre ayarlama yapması lazımdır. Tabii ki bir hafız ile ticaretçinin veya bir imam ile öğretmenin okuyacakları miktar farklı olacaktır. Her mü'min, gücü ve boş vakti kadar sorumludur. Meselâ, hafızlar işlek okumaları ve meslekleri olması itibarıyla günde en az bir cüz okumalıdır.

III- EZBERE VEYA YÜZÜNE OKUMA

Kur'an'ın yüzüne okunması, genelde ezbere okunmasına tercih edilmiştir. Yüzüne okumanın sevab ve derecesi daha fazladır. Çünkü, Mushafa bakmak, arzu ve teşvik edilen bir ibadettir³¹. Bu konudaki hadislerden birinde, yüzüne okumanın, ezbere okumadan daha hayırlı olduğu³² beyan edilir. Öte yandan yüzüne okumanın daha faziletli olduğu hususunda selefın ittifak ettikleri de belirtilir³³. Bu hüküm umûma alt bir husustur. Hem de Ezbere ve yüzüne okumanın bir mukayesesidir. Mücerred manâda Kur'an'ı ele almanın, O'na bakmanın sevab ve derecesine işaret etmektedir ki, mecburiyet ifade etmemektedir. Okuyucu kendi şart ve imkânlarına göre bunlardan birini tercih etme hakkına sahiptir. Meselâ, hafız olan birisinin ezbere okumak suretiyle ezberini kontrol etmesi daha isabetlidir. Çünkü hadislerde, ezberin beklenmedik bir anda çıkıp gideceği özellikle belirtilmiştir. Hele Kur'an'ı ezberlemenin ehemmiyetini, sevab ve derecesini belleyip; ezberlenen Kur'an'ın unutulması mevzuundaki gayet tehdidkâr emir ve tavsiyeleri gördükten sonra, sadece yüzüne okumayı tavsiye edemeyiz. Evet sahâbenin pek çoğu yüzüne okumayı³⁴ yeğlemiştir. Ancak bu, genel bir durumdur. Sahâbe, Kur'an'ı ellerinden hiç bırakmazlardı. Sahâbeden hafız olanların, ezberlerini unutmaları söz konusu değildi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in bu husustaki sözleri ise daha ziyade kendilerinden sonraki ümmetlere uyardır, bir tenbihtir.

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in her Ramazanda ezberlerini vahiy

³¹ Nevevi, et-Tıbyân, s. 70 vd.; Suyûti, el-İtkân, I, 108.

³² Alauddin el-Hindî, a.g.e., I, 516, (H. No: 2305); Suyûti, Cami'u's-Sağır, II, 86.

³³ Nevevi, et-Tıbyân, s. 15; İbn Kesir, Tefsir Zeyli, s. 40 vd.

³⁴ Buhâri, Fedâilu'l-Kur'an, VI, 101; Suyûti, el-İtkân, I, 108.

meleğine dinletmesi, yani mukabele geleneği sayesinde hafız olan müslümanlar Kur'an'ı unutmak belasından beri olmuşlardır. Bu gelenek bugüne kadar gelebilmiştir. Hz. Resûlullah'ın ümmî olması bile, ezberlemenin önemini ortaya koyar. Hz. Peygamber (S.A.V.), gelen vahyi, önce kendisi ezberler, daha sonra da hem ezberlettirir ve hem de yazdırır. Sonraları, O'nun mescidi bir nevi Kur'an ezberleme yeri olmuştur. Sahâbenin ileri gelenleri Kur'an'ı ezberlemişlerdi. Çünkü Hz. Resûlullah (S.A.V.)'in en önemli işi, gelen ayetleri hıfz etmektir (Kıyâme Sûresi, 16-17).

Kur'an'ın ezber yoluyla nakline, yazılmasından daha fazla itibar edilmiştir³⁵. Müslim'in rivayet ettiği bir hadis mes'eleye daha da açıklık getirmektedir : "... Sana yıkamakla yazısı silinmeyecek, uykuda ve uyanık iken okuyacağın bir kitap indireceğim"³⁶. Yani, sen O'nu her halükârda ezbere okuyacak, yüzüne bakmaya ihtiyaç duymayacaksın. Kur'an'ın parça parça inmesinin hikmetlerinden biri de, O'nun rahatça ezberlenebilmesine imkân vermeye matuftur. Kur'an bu yönüyle de diğer semavi kitaplardan ayrılır.

IV- DEĞERLENDİRME

Kur'an tilâveti, kalb huzuru ve ihlâs isteyen bir iştir. Kişi, yüzüne veya ezbere okumadan hangisi kendisine huzur ve sükûn veriyorsa onu tercih etmelidir.

Hafızlara gelince, onların ilk görevi ezberlerini muhafaz etmektir. Kendilerine okurken yüzüne, cemaate okurken mutlaka ezbere okumalıdır. Günümüzdeki aşırı meşguliyet, ihmalkârlık, adet edinmeme gibi bir takım sebepler yüzünden hafızlarımızın çoğu tarik olmaktadır. Küçük yaşlarda ezberledikleri Kur'an'ı hadiste de ifade edildiği gibi tekrar yapmamaktan dolayı unutmaktadırlar. Bunun önüne geçmek için, hocalarımıza büyük görev düşmektedir. Onlar, hafız olan öğrencilerin ezberlerini kontrol etmelidirler. Ayrıca

³⁵ Subhi Salih, Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'an, s. 68; Zerkânî, Menâhil ü'l-'İrfân fi 'Ulûmi'l-Kur'an-Kur'an, I, 235.

³⁶ Müslim, IV, 2197, (H. No : 2865).

Ramazanda Hz. Peygamber (S.A.V.)'in mukabele geleneğinin yaşatılması da önem taşımaktadır. Okunan hatim ve mukabeleler ezbere okunmalıdır. Mamefih Kur'an, gönül rızası, aşk ve ihlâs ile okunmalıdır. Müslümanların ve bhusus hafızların ideali, önce kutsal kitaplarını, Allah (c.c.) için okumak, O'na gerekli saygı ve ihtiramı göstermek, O'nu anlamaya çalışmak, daha sonra da buyrukları doğrultusunda yaşamaya çalışmak olmalıdır. Fudayl b. İyâd, Kur'an ehline şöyle seslenir : "Kur'an hamili olan, bir kimse, İslâmın bayraktarıdır. Eğlenenle eğlenceye dalması, hata edenle hataya düşmesi, bozguncular ile bozgunculuk etmesi ona yakışmaz. Onun, taşıdığı Kur'an'a ta'zim ve saygı göstermesi gerekir"³⁷.

Hayır ve sevab sayılan bir işe başlandıktan sonra, onu aksatmamak lazımdır. Prensipte sahibi olmak ve bir amelî az da olsa devamlı yapabilmek dünya ve ahiret saadetine sebep olur. Hz. Peygamber (S.A.V.) de : "En hayırlı amel, az bile olsa devamlı yapılandır"³⁸ demek suretiyle bu işin önemini belirtmiştir. Binaenâleyh Kur'an okumayı alışkanlık haline getirmek en büyük hayırlardan biri olmaktadır. Günlük hayatımızda Kur'an'ın bir yerli olmalıdır. İslâm büyükleri : geçen kırk gün içerisinde hiç Kur'an okunmamasını mekruh saymışlardır³⁹.

Hz. Peygamber (S.A.V.), Kur'an'ı sık sık tekrar etmeyi, O'nu düşünmeyi, O'nu yaşamayı emrettiği gibi, başka tavsiyelerde de bulunmuştur. Meselâ, Hz. Ali (R.A.)'nin "... öğrendiğim Kur'an'ı unutuyorum, hafızamda tutamıyorum" şeklindeki şikâyeti üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.), ona bir dua öğretmiştir. Hz. Ali de duayı yedi cuma okuduktan sonra Hz. Peygamber (S.A.V.)'e gelerek şöyle dedi : "Şimdi öğrendiklerimi okuduğum zaman sanki Kur'an gözümün önünde imiş gibi oluyor"⁴⁰.

³⁷ Gazzali, el-İhyâ, I, 282; Nevevi, et-Tibyân, s. 42.

³⁸ Buhârî, Rukâk, VIII, 18.

³⁹ İbn Kesir, Tefsir Zeyli, s. 43; Aynî, Umdetu'l-Kâri, XX, 52.

⁴⁰ A. Aydemir, Kur'an'ın Faziletleri, s. 67-70.